

КЪМ ТЕОРИЯТА НА ПОЛИТИКАТА (ЗА ПОНЯТИЕТО, СМИСЪЛА И МЕТАМОРФОЗИТЕ НА ПОЛИТИКАТА)

Георги Янков¹

В съвременните условия сме свидетели на застрашително опростени разсъждения за политиката (макар действителната политика, по думите на Айнщайн, да е по-сложна от физиката). Робърт Дал с горчивина отбелязва: „Честно казано, мисля, че повечето хора прекалено я опростяват“². Често пъти може да се чуе дори в българския парламент: „Не политизирайте този проблем“ и то когато се дискутира политически проблем в собствения смисъл на това понятие. Какво е това? Явно даденият политик няма понятие за предмета на своята дейност. Налице е **объркване на понятията**: едно е политика, политики, политическо, друго – партизиране, разглеждане на въпроса от тясно-партийна гледна точка; едно е политика, друго – политиканстване. Поради което ще започнем с анализа на това, което Конфуций нарича **джън-мин** („изправяне на наименованията“).

ДЕФИНИРАНЕ НА ПОЛИТИКАТА

1.1 Изкуство и наука за управление на държавата

Терминът има старогръцки произход. Πολις – град-държава³, а от там Πολιτικά (политика). Първоначалното значение на термина е широко и необособено и означава „дела, дейности, отнасящи се до полиса“. По-късно придобива смисъл на изкуство и наука за управлението на държавата. Такава е и традиционната дефиниция на политиката.

За утвърждаване на термина „политика“ голяма роля изиграва книгата на Аристотел „Политика“, която представлява анализ на изграждането на човешката общност и техниките на държавно управление, с оглед на една държавна форма, която обединява максимум стабилност и максимум целесъобразност и справедливост, по оценката на Олоф Гигон⁴. Аристотел определя човека като **зоон политикон** – „човекът е полити-

¹ Георги Янков е доктор по философия, професор в катедра „Политология“ при УНСС; тел.: 81-95-580, e-mail: g_iankov@yahoo.com

² Дал, Р., Съвременният политически анализ, УИ „Св. Кл. Охридски“, С., 1999, с. 9.

³ Понятието „полис“, самобитно и дълготрайно творение на древногръцкия народ, е многозначно. Още Омир влага в него три различни значения: 1) градско селище; 2) политическа единица, представляваща държавата; 3) общност на граждани, схващани като единно цяло. Тази многозначителност на думата се запазва през класическата епоха, но щом някой гръцки писател я употребява като политически термин, значението, което той влага в нея е: политическа и социална общност, която представлява основата на древногръцкия свят и заедно със своеобразието на езика го отличава от „варварския“ свят (вж. Фр. Шаму, Гръцката цивилизация през архаичната и класическата епоха, „Български художник“, С., 1979, с. 227-228).

⁴ Вж. Предговора на Олоф Гигон, В: Аристотел, Политика, С., 1995.

ческо животно по природа“; „същество, което живее в полиса“. Според него, „който живее извън държавата поради природата си, а не по силата на обстоятелствата или стои по-долу, или превъзхожда обикновения човек“, той е или „животно, или Бог“¹. **Специфична черта на политическата форма на живот, според Аристотел, е автаркис, самодостатъчност, която липсва при по-малките общности, семейството и индивида. Държавата е най-висшата общност и чрез нея се постига самодостатъчност, тя се стреми към най-висшето благо; тя е човешка асоциация, която обединява такива естествени човешки общности като – „ойкия“ и „коме“².**

Древногръцката политическа мисъл поставя основите на телеологичната интерпретация на политиката, характерна за политическата философия – цел на политическата дейност е „общото благо“. В „Политика“ Аристотел пише: „понеже виждаме, че всяка държава представлява някаква общност и всяка общност е възникнала заради някакво благо (защото всички правят всичко заради това, което смятат за благо), явно е, че всички общности се стремят към някакво благо, а най-вече и към най-висшето се стреми тази, която е най-висша и обхваща всички останали. Това именно е така наречената държава или политическа общност.“³

Политическата философия, която свързва политиката с „общото благо“, има предвид идеала, „категоричния императив“ (в Кантовия смисъл), към който трябва да се стреми действителната, истинска политическа дейност. Но идеалът и действителността рядко се доближават. По-скоро идеалът, този *ta ximum* на политическата дейност, може да играе ролята на нравствен императив.

Изучаването на политиката, създаването на първите систематични политически теории, води началото си от Древна Гърция през класическата епоха. От тогава до днес са създадени многобройни дефиниции за политиката, но както скептично отбелязва Георги Фотев „нито една от тях не е удовлетворителна.“⁴ В речника „Littré“ има осем определения за думата „политика“, на политиката като наука е дадено следното определение: „наука за управление на държавите“; а на прилагателното „политическо“ – „което се отнася за обществените дела.“⁵

В историята на политическата мисъл много често „политиката“ и „властта“ са разглеждани като взаимнозависими и взаимноопределяеми категории: от разбирането на властта (държавата) зависи и разбирането на политиката.

Според марксистката традиция най-същественото в политиката е „устройството на държавната власт“. Политиката е участие в делата на държавата, насочване на държавата, определяне на формите, задачите, съдържанието на дейността на държавата.

¹ Аристотел, Политика, С., 1995, с. 5-6.

² Според Аристотел: „Онзи, който е създал държавата, е най-големият от благодетелите, тъй като без закони човек е най-лошото от животните, а съществуването на закона е обусловено от държавата.“

³ Аристотел, Политика, С., 1995, с. 3.

⁴ Фотев, Г., Смисълът на политиката, АИ „Проф. М. Дринов“, С., 1999, с. 9.

⁵ Вж: Дюверже, М., Социология на политиката, С., 1999, с. 21.

1.2 Взаимоотношения, включващи власт, управление (ръководство) или господство

Политиката в **широкия смисъл на понятието**, според Макс Вебер, обхваща всички видове самостоятелна ръководна дейност: говори се за вътрешна и външна политика, за валутна политика на банките, за дисконтова политика на държавната банка, за политика на профсъюза по време на стачка, за социална политика, за училищна политика на общината, за политика на умната съпруга, която желае да направлява мъжа си... В **тесния смисъл на понятието** под политика се разбира ръководството или влиянието върху ръководството на едно политическо обединение, в съвременния смисъл – на една държава. За Вебер политиката не може да се определи извън отношението към властта: политиката е „стремеж към участие във властта или оказване на влияние при нейното разпределение – било между държави, било между групи от хора вътре в държавата“¹. Това определение, общо взето, съответства на всекидневната езикова употреба на думата. Когато се казва, че един въпрос е „политически“, че един министър или служител е „политическо лице“, едно решение е „политическо“, се има предвид, че въпроси по влиянието, разпределението или задържането на властта са решаващи за отговора на определен конкретен въпрос или те обуславят това решение, или определят сферата на дейност на даденото лице. Заключение на Вебер е: „Който се занимава с политика, се стреми към власт: власт или като средство, подчинено на други цели – идеални или егоистични – или към властта заради самата нея, заради... чувството за престиж, което тя дава“².

От социологическа гледна точка държавата като вид политическо обединение може да бъде дефинирана, ако се открие онзи признак, онова специфично средство, което е присъщо само на нея. Съвременната държава по определението на Вебер е „онази човешка общност, която на една определена територия – и тази „територия“ е отличителен белег – претендира (успешно) да притежава **монопола върху легитимното физическо насилие**“³. Държавата е единственият източник на легитимна правна принуда спрямо тези, които нарушават законите.

В модерната политология Ласуел продължава традицията, като търси същността на политиката във взаимоотношенията, включващи власт, управление или господство.

Робърт А. Дал, анализирайки писаното от Аристотел, Вебер и Ласуел за същността на политиката, очертава следните области на припокриване и разминаване на техните възгледи (вж. Схема № 1):

- **Аристотел, Вебер и Ласуел**, както и почти всички други изследователи на политиката, споделят мнението, че **политическите отношения се намират в кръга А, който включва отношения на власт, управление или господство**. Според Ласуел всичко в кръга А е политическо по дефиниция.
- **Аристотел и Вебер** включват в дефиницията на политическото **допълнителни характеристики, посочени в кръговете В и С**. Според Вебер, сферата на

¹ Вебер, М., Политиката като призвание, В: Вебер, М., Ученият и политикът, С., 1993, с. 46.

² Пак там, с. 47.

³ Пак там, с. 67.

политическото не е навсякъде в кръга А или навсякъде в кръга В (**териториалност**), а навсякъде в зоната на застъпването на двата кръга АВ, включваща както власт, така и териториалност.

- Въпреки че Аристотел е по-малко ясен по този въпрос от Вебер и Ласуел, без съмнение той ограничава сферата на политическото до взаимоотношенията в **общности, способни да бъдат самостоятелни (автаркис)**. Следователно, според Аристотел, „политиката“ би могла да се намери само в зона ABC.
- Ласуел би определил като „политическо“ всичко онова, което Аристотел и Вебер считат като „политическо“. Но неговото разбиране е по-широко, той би счел за политически някои организации или общности, които за Аристотел и Вебер не са такива. Една фирма или профсъюз, например, могат да имат политически аспекти.

(Източник: Робърт А. Дал, Съвременният политически анализ, С., 1966, с. 11.)

Схема № 1: Дефиниции на политиката

Самият Робърт А. Дал дефинира като политическа система „всяка устойчива организация на човешки взаимоотношения, която включва в значителна степен контрол, влияние, власт или господство“¹. Тази дефиниция е твърде обща (по оценка на самия автор) и в същото време тя не засяга същността на човешките мотиви в политиката и съзнателно пренебрегва интерпретацията на политиката, характерна за политическата философия – определянето на политиката като обществена дейност, свързана с обществени цели и обществени интереси или с обществената полза и „общото благо“. Последното Дал определя като нормативно поведение (отнасящо се до цели и

¹ Дал, Р., Цит. Произв., с. 12.

ценности), което не се подкрепя в достатъчна степен нито във всекидневния опит, нито в систематичните изследвания.

1.3 Понятието „политика“ в съвременната политология.

Политиката като публична дейност

В съвременната научна литература съществува голямо разнообразие при дефинирането на политиката, което е израз на обстоятелството, че политиката е многопластово и многоаспектно обществено явление.

Според една от дефинициите, разпространена в немската политическа наука, политиката е „изграждане на обществен ред“ и цел на политическото действие е установяването на задължителни правила за съвместно съществуване и взаимодействие в публичната сфера – в една община, провинция, унитарна или федерална държава, както и в наднационални общности от типа на Европейския съюз¹.

Има автори, които търсят спецификата на политиката преди всичко в сферата на разрешаването на конфликтите между отделните групи в обществото (представители на групово-плюралистичната концепция като Артър Бентли и Дейвид Труман) или пък търсят основната изява на политическия феномен в антиномията приятел – враг (Карл Шмид)². Сходна с тази интерпретация дава Георги Фотев, според когото „не е възможна политика без антагонизми. Политиката е борба (полемос – война в най-широкия смисъл на думата), крайната цел на която е сломяването на политическия противник, отстраняването му от власт, обезоръжаването му и т.н.“³.

Блестящият френски философ и писател Жан-Пол Сатър поставя акцента върху интересите като най-дълбока основа на политическата дейност. Според него политиката се основава на отношения на съвпадение и несъвпадение на интересите, на солидарност и противопоставяне (които определят цялостното поведение на едни хора срещу други хора); всяка политика е преди всичко колективно действие на едни хора срещу други хора.⁴

Други автори поставят акцента върху процеса на вземане на колективни решения в рамките на една общност и съгласуване на различните интереси: „Политиката е дейността, чрез която групите достигат до обвързващи колективни решения, опитвайки се да съгласуват различията между своите членове“⁵.

В Наръчник по политическа наука, Оксфорд, политиката се дефинира като „ограничена употреба на социална власт“⁶. Акцентът се поставя върху ограничаването и контрола като ключови за политиката.

¹ Вж.: Карасимеонов, Г., Политиката и политически институции, УИ „Св. Кл. Охридски“, С., 1997, с. 12.

² Пак там, с. 12-13.

³ Фотев, Г., Смисълът на политиката, с. 10.

⁴ По-подробно вж.: Янков, Г., Политологичната мисъл от древността до наши дни, трето издание, С., 2006, с. 333.

⁵ Rod Hayne and Martin Harrop, Comparative Government and Politics, 1997.

⁶ Goodin, Robert E., and Hans-Dieter Klingemann, eds. A New Handbook of Political Science. Oxford: Oxford UP, 1998, p. 7.

Според големия български политолог проф. Минчо Семов политиката е „превръщане на частния интерес във всеобщ; чрез политиката се управлява обществото на неравенството“¹. А проф. Димитър Иванов поставя акцента при дефиниране на политиката върху „субективното разпределение на ценностите между социалните групи в обществото“.²

Политиката е такъв тип човешки отношения, при които хората могат да общуват със символи, да създават държави, да призовават в името на принципи и ценности, да се съгласяват или да отричат.

Джовани Сартори обособява вертикално и хоризонтално измерение на политиката. Преди всичко политиката е свързана със субординация, ръководене и координация – с йерархичните структури в общностите. Сартори нарича тази проблематика вертикално измерение на политиката. Според него политиката има и хоризонтално измерение, но то придобива значение само в условията на демокрациите и споделя тяхната историческа съдба; това измерение изчезва от политиката със залеза на гръцкия полис и се появява в теорията и практиката на политиката чак през XIX век. Това може добре да се види от развитието на политическия речник от времето на Аристотел насам. Единственият латински термин, съответстващ на гръцката идея за хоризонтално измерение на политиката, е *res publica*, което може да се преведе като „общо благо“. От семантична гледна точка *res publica* изразява идеята за нещо, което принадлежи на всички или е дело на всички. Всички други термини, които се въвеждат през Средновековието, като *principatus*, *regnum*, *dominium*, *gubernaculum*, са свързани с вертикалното измерение на политиката. Същото важи и за приноса на Макиавели и Боден – те въвеждат съответно понятията „държава“ и „суверенитет“. Всички политически термини, приложими към всяка система, като власт, управление, принуда, правителство, държава – по принцип се отнасят към вертикалното, а не към хоризонталното измерение. Общественото мнение, изборната демокрация, демокрацията на участието, референдумната демокрация – всички тези явления са свързани с хоризонталните измерения на демокрацията. Демокрацията е уникална, точно защото утвърждава или преутвърждава хоризонталното измерение на политиката.

Разгледаните интерпретации и дефиниции на политиката разкриват нейни съществени характеристики. Обобщени и систематизирани, тези характеристики ни дават сравнително достоверна представа за „политическото“ (според големия логик Бъртранд Ръсел един от начините да се дефинира дадено понятие е изброяването на негови характерни признаци).

Еднакво легитимно е да се дефинира политиката като разпределение на власт и ценности, като сфера на държавно управление, като ръководство на публичната сфера (създаване на правила за функционирането на публичната сфера), като дейност, отнасяща се до публичните (обществените) дела и постигане на „общото благо“, като управление на неравенствата в обществото, като отношения на солидарност и противопоставяне на социални групи, като конфликтни отношения (разрешаване на конфликти), като превръщане на частния интерес във всеобщ...

¹ Семов, М., Теория на политиката, С., 2000, с. 274, 488.

² Иванов, Д., Власт и политика, В: Политология, четвърто издание под редакцията на проф. Георги Янков, УИ „Стопанство“, С., 2002, с. 18.

Реймон Арон, сравнявайки различните значения на думата „политика“, извлича следните смисли от привидното многообразие. В един смисъл думата политика (на английски *policy*) означава програма, метод на действие или самото действие на един индивид или група, относно даден проблем или съвкупност от проблеми на една общност. От друга страна, политиката (на английски *politics*) се прилага към областта на съперничеството или противопоставянето на различни политики (в смисъл на *policy*). Още по-значимо двусмислие произтича от факта, че с една и съща дума „политика“ се обозначава, от една страна – един отделен сектор в обществото, а от друга страна – самата обществена съвкупност, наблюдавана от определена гледна точка¹.

ОСНОВНИЯТ ВЪПРОС НА ПОЛИТИКАТА

Кой е основният въпрос на политиката? В историята на политическите идеи различните автори са давали различни отговори на този въпрос.

- Според Платон основният въпрос на политиката е: Кой трябва да управлява? Отговорът, който той дава, е: трябва да управляват философите (мъдрите, знаещите, компетентните). Платоновата формулировка „философите да бъдат царе или царете – философи“, е предмет на противоречиви тълкувания в историята на политическата мисъл.
- Според Кант не бива да се желае философите да управляват, тъй като притежаването на власт неизбежно извращава свободните съждения на разума.
- Още по-радикална е критиката на К. Попър, според който Платон е внесъл бъркотия в политическата философия и е създал предпоставки за погрешна философска интерпретация, определяйки като основен въпрос на политиката – „кой трябва да управлява?“. Историческият опит показва, че който и да е на власт, е склонен да злоупотребява с нея, да се облагодетелства от управлението. Дори привържениците на Платон признават, че няма универсални гаранции, че управляващите ще бъдат наистина „добри“ или „мъдри“. Изводът, до който достига К. Попър, е: по-важен се явява въпросът за публичния контрол върху властта (как да бъде създадена такава система от институции, която да дава възможност за публичен контрол върху властта и смяната на управляващите по мирен начин).
- Според марксистката традиция основният въпрос на политиката е въпросът за държавната власт (въпросът за завоюването и задържането на държавната власт).

В съвременната политология съществува интерпретация, според която фундаменталният въпрос на модерната демократична политика е свързан с въпроса: как членовете на обществото да живеят заедно и да разрешават проблемите, свързани с различията между тях, по един приемлив, мирен начин, чрез правилата и процедурите на демократичния политически процес. При демократичния политически процес има публично приемане на определени политически процедури, чрез които се взимат решения и се решават проблеми. Демократичните политически процедури се затвърждават и узаконяват, като бъдат фиксирани в Конституцията. Политиката, в

¹ Арон, Р., Демокрация и тоталитаризъм, „Агрес“, С., 1993, с. 11-14.

определен смисъл, е процес на решаване на конфликти в рамките на държавите или други асоциации, които възникват по въпроси, засягащи цялата общност. Когато политиката не успее, замества я насилието и обществото се разпада в анархия.

ПОЛИТИКА, ПРАВО, МОРАЛ

Конституцията и законите показват формално-юридическия строеж на държавата в състояние на покой, в нейната статика, докато политиката обхваща държавата в нейната динамика. Проф. Любомир Владикин е илюстрирал това съотношение с една прекрасна метафора: това, което е енергията за машините, приблизително същото е политическата дейност за институциите на държавата. Науката за държавното право разглежда държавата такава, каквато е дадена в нейната юридическа същност. А политиката я обхваща в нейния действителен живот, в осъществяването на правните норми, в нейната динамика. Като мерило за целесъобразността на законите и като сила, която ги поставя в изпълнение, политиката играе голяма роля в определянето на хода и характера на държавния и обществения живот като цяло. При една и съща конституция може да има различни реалности (без да бъде тя нарушавана)¹.

В термина „политика“ проф. Л. Владикин включва три отделни, но хармонично съчетани понятия:

- 1) политиката е мерило за целесъобразността на действащите правни норми;
- 2) политиката е най-общата и най-широката наука за държавата;
- 3) политиката е изкуство да се осъществяват държавническите идеи и правните норми².

Зависимостта между политиката и правото е двустранна. Политиката е зависима от правото (както вече посочихме, в определено отношение тя представлява практическо осъществяване на държавническите идеи и правни норми). От друга страна, правото от гледна точка на своето формиране и изменение е зависимо от политиката (правната система се изгражда и развива с решения на политическия законодател). С тази зависимост от политиката Хабермас обяснява инструменталния характер на правото: „Докато моралните норми са винаги самоцел, то правните норми са *също и средство* за политически цели. Те служат, не както в случая с морала, само за едно непартийно уреждане на конфликтите в действието, но и за практическото провеждане на политически програми. Колективните целеполагания и мерките, обезпечавщи провеждането на политиката, дължат задължителната си сила на правото. **Поради това правото стои между политиката и морала.**“³

Историята почти не се е придвижила напред при решението на въпроса, поставен от Кант: как да се обедини политиката с морала? Има две възможности: или да се приспособи моралът към интересите на политиката, или да се подчини политиката на морала. Първият вариант на поведение се избира от „политическия моралист“,

¹ Владикин, Л., *Общо учение за държавата*, С., 1992, с. 73-82.

² Пак там, с. 87.

³ Хабермас, Юрг., *Как е възможна легитимност чрез легалност?*, В: *Политически изследвания*, 1994, кн. 1, с. 16.

той започвам там, където спира „моралният политик“ („поставяйки каруцата пред конете“), той подвежда принципите под целите. Основна идея на Кант е, че политиката трябва „да прегъне коляно“ пред морала. Истинското единство на морала и политиката, според Кант, е възможно само въз основа на правото, като за гаранция служи гласността.

ПРИЗВАНИЯТ ПОЛИТИК ИЛИ ДЪРЖАВНИКЪТ

4.1 Политици, които „живеят за политиката“ и политици, които „живеят от политиката“

М. Вебер говори за две категории професионални политици: едни, които „живеят за политиката“, и други, които „живеят от политиката“. Първите използват и упражняват политиката повече за престиж и социална позиция, заради чувството на престиж от силата на политическата власт. Вторите практикуват политиката, за да осигурят своето социално-икономическо битие.

На тази основа М. Вебер поставя въпроса за плюсовете и минусите на политическата професия и изпълняването ѝ срещу заплащане от икономически несамостоятелни лица (т. е. от хора, които нямат доход извън нея) и политици, които имат независими доходи и не получават заплата. Този въпрос е актуален и в наше време поради големите размери на корупция сред политиците, политическите и държавните чиновници. М. Вебер поставя още въпроса за необходимостта от достатъчно възнаграждение на политическите и държавните чиновници, за да се ограничи възможността за корупция. Но едновременно с това той счита, че упражняването на политическата професия от хора, които според икономическата си независимост не се нуждаят от заплата, води до специфична плутократия. По-конкретно М. Вебер смята, че управлението на една държава или партия от хора, които живеят (в икономически смисъл на думата) изключително за политиката, а не от нея, означава по необходимост, че водещите политически слоеве се рекрутират „плутократично“. От това не следва обратното твърдение. Плутократичното управление не означава, че политически господстващият слой не се стреми да живее и „от“ политиката, т. е. не се опитва да използва политическото си господство и за своите икономически интереси.

М. Вебер поставя на високо професионално равнище и въпроса за разликата между *политическите ръководители* и *политическите чиновници* – журналисти, партийни чиновници (и между политически и неполитически чиновници, специалисти в държавното управление). Това са проблеми, които може би не са намерили по-добра социологическа и политологична разработка след М. Вебер. Политическият чиновник според него, се появява, когато държавното управление се нуждае от висококвалифицирани специалисти, отговарящи на разделението на духовния труд (например от юристи, журналисти, литератори и др.). Такива специалисти като правило се занимават непрекъснато със специализирани управленски функции срещу заплащане.

Разликата между чиновниците специалисти и политическите чиновници, според М. Вебер, минава по своеобразното снемане на политическата роля на първите. Не-

политическите специалисти (чиновници от бюрократичния апарат) не бива да се занимават с политика и политическа борба; те трябва да бъдат безпристрастни и чужди на политическите афекти и емоции, характерни за политиците, политическите и партийните лидери. Чиновниците (в това число и политическите) трябва да изпълняват точно заповедите на държавните щабове, независимо от това, какви са собствените им субективни страсти – дори когато те противоречат на личните им убеждения. Политиците и политическите лидери, тъкмо обратното, постъпват съгласно своята собствена политическа линия (позиция, убеждение, страст, борба). Чиновниците специалисти трябва да са несменяеми (очевидно с оглед на ефективното функциониране на държавния апарат, политическите чиновници и лидери са сменяеми от държавните постове след промяна на парламентарното мнозинство и излъченото от него правителство).

М. Вебер проследява (чрез примера на американското развитие) как се изменя системата на управление – от практиката на някогашната пълна смяна на чиновническия апарат – от пощаджията до президента, до днешното ограничаване на кадровите промени до малък брой, предимно висши ръководни политически чиновници. Това развитие е признак за зрелостта и рационализирането на системата на управление. М. Вебер фиксира безпогрешно социологически тази тенденция, която за някои страни и до сега е твърде болезнена, наред с неспособността на държавните чиновници (специалисти) да разграничават своите непосредствени държавно-административни функции и политическите си пристрастия (и следователно да бъдат политически неутрални). Това е другият труден проблем на административния апарат на новите демокрации.

За Вебер три качества са в най-голяма степен решаващи за политика: страст, чувство за отговорност и „верен поглед“. Страст в смисъл на призваност към делото. Според него политиката се прави с главата, а не с други части на тялото или пък на душата. И все пак отдаването (посвещаването) на политиката, ако не е фриволна интелектуална игра, а истинско човешко действие, може да се роди единствено от страст.

Необходимо е да се прави разграничение между призван политик и *политикан*. Обикновено се сочат две значения на термина „политикан“:

- 1) безпринципен политик;
- 2) човек, който не разбира от политика, но говори за политика и се забърква в нея¹.

Както отбелязва големият български интелектуалец Илия Бешков: „Политиката, освен в политиканството, е и в добрия тон“.

4.2 Държавникът

Преди повече от 2500 години Перикъл, при чието 30-годишно управление Атинската полиция достига своя най-голям разцвет, произнася думите: „Макар че малцина могат да правят политика, всеки е в състояние да я прецени.“

¹ Габеров, Ив., Д. Стефанова, Речник на чуждите думи в българския език с приложения, пето издание, с. 610.

В английския език съществуват понятията „statesmanship“ (държавничество) и „statesman“ (държавник), в руския език – понятието „государственик“. От българските автори намирам за сполучлива дефиницията на Енчо Матеев: „Държавник не в смисъл на поглъщане на личността и обществото от държавата, а в смисъл на извисяване на държавната идея до върховен политически регулатор на дейността на политическите лидери, в осъзнаването на интересите и престижа на собствената държава като неотменима и задължителна норма на политическата дейност“¹.

Според Платон държавното управление е най-трудната професия, изискваща повече от всяка друга обучение и посвещение. Цицерон в „De republica“ („За държавата“), в тясна връзка с най-доброто държавно управление, развива възгледите си и за най-добрия държавник – *rector rei publice* или *rector civitatis* („управител на държавата“, „пазител на държавата“); той трябва да притежава високи нравствени и граждански качества: благоразумие, тържество на разума над ниските страсти, мъдрост, справедливост, сдържаност, красноречие и дори познаване на гръцките автори². Държавникът, според Л. Владикин, е призван да извършва една от най-сложните и трудни дейности: да насочва или пряко да ръководи дейността на държавата. Той трябва да познава или интуитивно да открива факторите, които влияят върху живота на държавата: конституционното устройство, фактическото състояние на публичните блага, съотношението на силите вътре в страната и на международната арена ...

Държавникът трябва да бъде: двигател на развитието; могъщ социален интегратор (да умее да използва потенциала на нацията, защото, както отбелязва българският държавник Петко Каравелов: „С партия се идва на власт, но само с партия не се управлява.“); да съчетава уелото лидерство с грамотен мениджмънт; да умее да поставя приоритети („Поставянето на приоритети е част от смисъла на политическия живот.“ – Вили Бранд); да забелязва това, което другите не виждат; да притежава характер и решимост да изпълни своята мисия въпреки препятствията, с които неизбежно се сблъсква (защото „Съществува реална опасност политическите лидери да следват модата, а не своите принципи и убеждения.“ – Маргарет Тачър).

Необходима е и **политическа интуиция**, която, както и художествената интуиция, е вродено качество само като зародиш. При това тя се среща рядко. Дори премиери на големи държави е възможно да не притежават политическа интуиция. Илюстрация на тази възможност дава Тони Блеър в мемоарите си „Пътуване“ (Tony Blair, *A Journey*, 2010) по отношение на наследника си Гордън Браун: „Той притежава огромна способност за политически калкулации, но няма никакъв политически усет. Аналитичният му интелект е абсолютен, но емоционалният е нула.“ Малцина са призваните политици (може би и тук е приложима библейската формула: „мнозина са звани, а малцина – избрани“). За да се развие политическата интуиция, от решаващо значение е опитът, участието в политическата дейност. Не трябва да се подценява и изучаването на натрупаните политически знания, които в определена степен представляват обобщения и систематизация на натрупания опит. Неслучайно редица от съвременните президенти и премиери в края на XX и началото на XXI век са завършили по-

¹ Матеев, Енчо, Държавникът Стамболов, С., 1992, с. 11.

² Вж: Янков, Г., Политологичната мисъл от древността до наши дни, с. 41-44.

литически и/или правни науки в престижни университети в САЩ, Великобритания, Франция, Русия...

Политическата интуиция е един от факторите, който влияе върху такава възможна характеристика на политиката като изкуство („политиката като изкуство“, „изкуство на компромиса“, „изкуство на възможното“ и т.н.).

Парадоксално е, че тази сложна публична дейност, с редки изключения, се извършва главно от политически управници, които са на средно интелектуално равнище. Попър е дори по-категоричен: „Аз съм на мнение, че управниците рядко надхвърлят средното ниво както в морално, така и в интелектуално отношение, а често са и под него“¹. **Това е едно от фундаменталните противоречия на политическата дейност, което по-скоро се задълбочава с развитието на човешката история.**

КЪМ ВЪПРОСА ЗА МЕТАМОРФОЗИТЕ НА ПОЛИТИКАТА И ФУНКЦИИТЕ НА ПОЛИТИКА ПРЕЗ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XX И НАЧАЛОТО НА XXI ВЕК

Според Ричард Никсън след появата на телевизията в политиката се извърши революция². Преди появата на телевизията голямо значение има съдържанието на речта, поддръжката на пресата – това е влиятелен фактор, а пишещите журналисти оказват голямо въздействие на избирателите; проблемите са по-важни от личностите, а съдържанието е по-важно от стила и политическите партии притежават голяма сила. Сега нито едно от тези положения не действа, констатира Никсън. В наши дни, според него, политиката стана по-примитивна, груба и повърхностна. Причината за това е телевизията³.

Никсън, може би съдейки от собствената си политическа съдба, смята, че **професията на политика е най-опасната**. Бизнесменът, не успял да сключи сделка, ще получи в резултат по-малка печалба; спортсменът, загубил състезанието, отново ще излезе на старт; а политикът, загубил на избори, обикновено е длъжен да си потърси друга работа. Политикът е длъжен да се стреми към победа, но не трябва да се страхува и от поражения. Що се отнася до твърдението, че политикът не е почетна професия, Никсън пише: „Аз познавах лидери на деловия свят, които са по-безжалостни от всеки политик. Бил съм познат и с ръководители на църкви и научни кръгове, които заради своята кариера плетяха такива интриги, както и всеки политик. В политиката аспекти на съперничество привличат по-голямо внимание, отколкото в бизнеса, образованието или средствата за масова информация. В тези сфери съперничеството е не по-малко остро, но то е по-добре прикрито.“⁴

Намирайки за основателно горното наблюдение, ще добавя: **В последна сметка една функция струва толкова, колкото и човекът, който я изпълнява. Кривият**

¹ Попър, К., Отвореното общество и неговите врагове, С., 1993, с. 146.

² Никсън, Р., На арене. Воспоминания о победах, поражениях и возрождении, „Новости“, М., 1992, с. 223.

³ Пак там, с. 223.

⁴ Пак там, с. 230.

крак изкривява обувката. Това се отнася както за политиката, така и за всяка човешка дейност.

Политиката е противоречиво обществено явление: в нея има хора движени от идеални и егоистични мотиви, герои и негодници, творци и търтеи, жестоки и милостиви, подлеци и честни, пророци и истерици, „лъвове“ и „лисици“, гении и бездарници, водачи и нищожества... В този смисъл „политиката се подчинява повече на Шекспир, отколкото на Андерсен“ (Жак Атали).

В началото на ХХІ век световна тенденция е **нарастването на недоверието в политиката**. Това недоверие в политиката, според Янаки Стоилов, допълнително се засилва в т.нар. нови демокрации, към които се отнася и България. Той изброява различни причини за това: незадоволителни икономически и социални резултати през прехода; забогатяване чрез използване на политическа власт; нарушаване на правовия ред и ръст на организираната престъпност и корупцията; силната външна зависимост и обезценяването на националната политика; непоследователността на политическите партии и липсата на отчетливи алтернативи; на национално ниво бизнесът все повече обсебва политиката, а на местно – редица бизнес сдружения направо изместиха традиционните партии¹.

Реабилитацията на политиката преминава, според Янаки Стоилов, през **реконструкцията на публичната власт и държавата**, както и през преодоляване на кризата на политическото представителство². Носителят на Нобелова награда за икономика Дж. Стиглиц също настоява за „пресъздаване на държавата“, за установяване на по-ефективна и отзивчива държава. На преценка е подложена постмодерната концепция (превърната в религиозна норма) за перфектния пазар и неговата „невидима ръка“³. Според Кръстьо Петков след 2008 г. тезата за регулацията и рационалната държавна намеса стана отново теоретически и практически приложима. Въпросът е как, с какви механизми, в името на какви цели да се реактивира държавната намеса. Той дефинира този проблем като „централен политикономически проблем“⁴. Аз бих добавил, че това е и един от основните теоретични проблеми на политологията.

Според Жак Атали, както и по времето на древните египтяни и гърци, политиката ще има три функции: религиозна, военна и икономическа. Тя ще бъде законна само ако дава на хората чувството, че принадлежат към вечна общност, ако защитава определена територия, ако организира правилата на играта в материалното натрупване. Атали прогнозира, че през ХХІ век на политиката вече няма да ѝ принадлежи правото да организира връзката с вечността (от там и фундаменталистките носталгии); нито да осигурява защитата на определена територия, когато страните ще бъдат обхванати в системи от съюзи и пазарът ще премахне границите, ще наложи мрежи от технологии, ще разруши колективния консенсус около данъка и ще организира производството.

¹ Стоилов, Ян., Реабилитация на политиката – възможна ли е и как? В: Политическите науки в УНСС – с лице към бизнеса, С., 2011, с. 123-124.

² Пак там, с. 126.

³ Петков, Кр., Политикономическата теория и социологията – с лице към кризата: уроците след 2008 г., В: Политическите науки в УНСС – с лице към бизнеса, с. 102.

⁴ Пак там, с. 102.

Някои от тези прогнози на Атали, особено тези за ролята на пазара, намирам за дискуссионни (най-вече в контекста на последната финансова криза).

Все пак политикът ще запази множество главни роли, които ще може да изпълнява само той: да организира съвместния живот, да преразпределя доходите (например, чрез социалното осигуряване), да определя правилата на икономическата и социалната игра, да олицетворява проекти, да придава смисъл на усилията. Няма да му липсват все по-сложни политически залози, а може би и хора, които да води¹.

ПОЛИТОЛОГИЯТА – НАУКА ЗА ПОЛИТИКАТА, ВЛАСТТА И ДЪРЖАВНОТО УПРАВЛЕНИЕ

Политологичните знания имат хилядолетна традиция, макар политологията като наука да придобива действително професионален характер през XX век. Още в древноиндийския трактат „Артхашастра“ (превеждан в европейските езици като наука за политиката) са описани устройството и основните функции на държавната власт, особеностите на древната източна деспотия, как да се завоюва, запази и упражнява властта, различните методи на управление. Изграждането и запазването на силна централизирана държава е основна тема на „Книга на управителя на Шан“.

В Древна Гърция през класическата епоха (V-ти – първата половина на IV в. пр. Хр., периода приблизително от Гръко-персийските войни до възцаряването на Александър Македонски) са разработени първите систематични изследвания на политиката (Платон, „Държавата“; „Аристотел“, „Политика“).

Така още през древността от политическата митология започва да израства учението за политиката като висш хуманен израз на изкуството да се управлява държавата.

Древногръцката политическа мисъл дава интелектуални подтици за развитието на римската политическа и правна мисъл (на латинската правно-политическа терминология), а оттам и за създаването на новата политическа наука през епохата на Ренесанса и Просвещението. Николо Макиавели се смята за първия учен на новата политическа наука и за неин създател. Той възстановява метода на Аристотел и развива политологията върху основата на историческия опит и собствените си наблюдения; извежда законите на държавата от разума и опита, а не от теологията. Политическата теория на Макиавели е научна и емпирична. Големите философи просветители Хобс, Лок, Спиноза, Монтескьо, Русо, Кант, Хегел не само определят европейската рационалистична традиция на Новото време, но и създават отговарящи на нея политически концепции. Техните политически идеи просвещават умовете в полза на създаването на новите свободни институции и на първите писани конституции.

През XIX и първите десетилетия на XX в. политическото познание придобива още по-дълбоко съдържание в творчеството на Конт, Мил, Токвил, Маркс, Спенсър, Вебер, Дюркхайм, Парето, Моска, Михелс, Острогорски, Бердяев и др.. Съвременната политология дължи много на Макс Вебер за обособяването си като самостоятелна наука („Политиката като призвание“, 1919). Политологията на XX в. се обособява па-

¹ Атали, Ж., Речник на XXI век, С., 2000, с. 183-184.

ралелно с развитието на новите икономически и социологически конкретни анализи. Изхождайки от тях, Вебер развива политическата социология.

Една от съвременните интерпретации на **политическата теория** като дисциплина е именно нейното разглеждане като история на политическата мисъл (главно на класиците на политическата мисъл). Другите интерпретации са: политическата теория като процес на изясняване значението на термините, чрез които се водят политически спорове; политическата теория като създаване на формални модели (конструиране на формални модели на политически процеси по начин, вдъхновен от теорията на икономиката); политическата теория като теоретична политическа наука (Енциклопедия на политическата мисъл, Блекуел, 1997). В тази най-авторитетна политическа енциклопедия са щрихирани основните етапи в развитието на политологията, главно на базата на опита в развитието на американската политическа наука (някои от изводите и обобщенията, направени в нея, ще използваме в по-нататъшното си изложение).

В американската политическа наука от края на XIX в. и началото на XX в. изучаването на политиката е главно историческо, еволюционно и сравнително – следващо гледната точка на Хегел, Конт и Спенсър. **Политическата теория дава набор от аналитични понятия за научни политически изследвания и се разглежда главно като приложна наука за политическите и управленските реформи и образованието на гражданите.** Политическата теория се изучава и преподава главно като история на политическите идеи и тяхното отношение към политическите институции в разнообразен социален и исторически контекст. Но до Първата световна война американските учени политолози гледали на себе си като на провинциали в сравнение със своите европейски колеги.

Американската политическа наука преживява значителен подем през периода 1920-1940 г., свързан с Чикагската политическа школа и нейния основател Чарлз Мериам. Именно тогава са разработени програми за емпирични изследвания, в които съществено внимание се отделя на психологическите и социологическите интерпретации на политиката, а също и на развитието на количествени техники за анализ на нарастващото количество факти, натрупани от тези изследвания.

Вторият по-значителен подем в развитието на американската политическа наука се наблюдава след Втората световна война. Той се характеризира с разпространението на поведенческия подход към политиката, с усъвършенстването на традиционните политически субдисциплини и с ръста на професионализацията (което намира израз в създаването на научни институти, в увеличаването броя на политолозите изследователи, в учредяването на професионални асоциации и общества, в издаването на научни списания и др.)

През 60-те години на XX в. **бихейвиористката „революция“** започва да определя развитието на политологията (на политическата наука, както е прието да се нарича тя в западните академични среди). Централният акцент на бихейвиоризма, формулиран от учени като Дейвид Ийстън, е развитие на науката за политиката, моделирана по методология на естествените науки. Бихейвиоризмът омаловажава идеята за политическата наука, която служи за практическата реформа и образованието на гражданите, и дава предимство на идеята за чистата наука. Коренно се променят изследова-

телските програми на политическата наука – най-вече чрез въвеждане на системни и количествени методи на анализ.

Бихейвиоризмът се обявява от някои политолози за „сърцевина на методологията на политическата наука“. Търсят се релации между политиката и протичащите извън нея процеси и явления. Развитието на емпиричната теория се разглежда като ключ към научни постижения и голяма част от усилията се съсредоточават върху създаването на такава теория. Политическата теория е разделена професионално на три части: историческа, нормативна и емпирична.

Към края на 60-те години на XX век бихейвиоризмът е подложен на критика заради позицията му за „чиста наука“ и невъзможността да анализира и обърне внимание на неотложните социални и политически въпроси на времето. През 1969 г. Ийстън обявява „нова революция“ в политическата наука, една „постбихейвиористична“ революция, която поставя по-слаб акцент върху научния метод и техниките на изследване и се интересува повече от обществените отговорности на научната дисциплина и от политическите проблеми.

Опитите на Ийстън (1968) да дефинира *raison d'être* на дисциплината или нейния „теоретичен обект“, фокусиран около концепцията за политическата система, не даде окончателни резултати и през следващите десетилетия политолозите приемат по-диверсифицирани подходи. Бихейвиористските методи вече не се разглеждат като определящи, а по-скоро като един от елементите на инструментариума на дисциплината. Модерното емпирично политическо изследване включва и качествени и количествени методи и те, заедно с историческия подход, институционалния анализ, статистическите тестове и емпиричната теория, могат да бъдат използвани там, където допринасят за достигането на научни резултати.

Главният интелектуален конкурент на бихейвиоризма (който губи влияние след 1970 г.) е **теорията за рационалния избор**, която приема за аксиоми универсалните човешки свойства, присъщи на индивида – рационалността и собствения интерес (The Concise Oxford Dictionary of Politics. Edited by Iain McLean, 1996). Теорията за рационалния (обществен) избор на практика използва дедуктивни методи и някои от концепциите на неокласическия икономикс, за да анализира политическите явления. Бюкенън извежда един основополагащ принцип в неговата нобелова лекция „Конституционална политическа икономия“ – както в икономиката, така и в политиката хората винаги, навсякъде и във всичко се ръководят от своята лична изгода. Той допълва този принцип с още един – за „съсредоточените ползи и разпръснатите разходи.“

Политологията е наука за политиката, властта и държавата (държавното управление). Държавата в продължение на векове е била в центъра на политологичните изследвания. В епохата на глобализация се появяват и други актьори: международни правителствени и неправителствени организации, транснационални корпорации, организации за защита на човешките права, международни благотворителни организации, транснационални женски и екологични движения, организации на международния тероризъм и други нови социални движения. Тази динамика на политическия процес разширява сферата на политическото и поставя въпроса за търсенето на нови парадигми в сферата на сравнителната политология.

През последните десетилетия, заедно със силното развитие на политикономическите подходи, нова актуалност и значимост придоби теорията за държавата (строжеят на съвременната държава, регулативните функции на държавата, взаимоотношението държава – гражданско общество, и др.). Изследванията на публичните политики се разшири значително.

Политологията като академична дисциплина получава силно развитие в САЩ както от гледна точка на организацията, така и от гледна точка на изследователския апарат. В САЩ с нея се занимават близо 10 хиляди учени и преподаватели, които в около три хиляди университети и колежи преподават **political science**. Курсовете обхващат различни проблемни кръгове: политически теории (включително история на политическите доктрини); политически системи; партии, организирани групи по интереси, обществено мнение; политическо поведение и участие; политическа култура и др. Спецификата на курсовете по *political science* е, че проблемите на тези тематични групи се разработват и изучават предимно на микроравнище. Голямо внимание се отделя на американското национално правителство и политика, на американските политически идеали и др.

В западноевропейските страни насоките на политологията като академична дисциплина след Втората световна война изпитват силното влияние на американската университетска традиция. Но изследователските профили на политологията в тях носят и белега на собствената традиция (става дума за връзките с европейската традиция в изследването на видовете държавни уредби и историята на политическите учения и др.). Основните области на съвременната политология, според които големите и авторитетни политически издателства в Европа публикуват политическа литература, са: политическа теория, сравнителна политология (сравнителна политика), европейска политика, международна политика, политическа философия, политическа социология, политическа психология, политически маркетинг, емпирични изследователски методи. Що се отнася до предметното ядро, минималните изисквания към образователните програми за подготовка на политолози в западноевропейските университети, съгласно препоръките на Берлинската конференция (2003 г.), трябва да включват придобиването на кредити и усвояването на знания от политологични курсове в следните предметни области (Hans-Dieter Klingemann (ed.), *The State of Political Science in Western Europe*, 2007):

- политическа теория, история на политическите идеи;
- методология (включително и статистика);
- политическа система на собствената страна и на Европейския съюз;
- сравнителна политология;
- международни отношения;
- държавно управление и политически анализ;
- политическа икономика и политическа социология.

Развитието на западноевропейската политическа наука след Втората световна война е предмет на разглеждане в специален брой на списанието „*European Journal of Political Research*“ (1991). В него се подчертава, че успехите на европейската политическа наука са свързани с процеса на демократизация и държавата на благоденствие-то. Задълбочено сравнително изследване на развитието на политическата наука в 18

западноевропейски страни е направено в книгата „Състояние на политическата наука в Западна Европа“, издадена през 2007 г. под редакцията на проф. Ханс-Дитер Клингеман. В нея се прави анализ на: институционалната структура на политическата наука в Западна Европа; системата на степени и области на преподаването; областите на научните изследвания и професионалните комуникации.

Значим подтик за развитието на европейската политическа наука дава създаването на европейските асоциации на политолозите: Европейската конференция на националните асоциации по политически науки (ECPNSA); Европейският консорциум за политически изследвания (ЕКРР) и Европейската асоциация на преподавателите по политология (epsNet).

След 1989 г. силно развитие получи политологията в източноевропейските страни и Русия. В тези страни се утвърди терминът „политология“ (по аналогия със „социология“, „психология“ и т.н.), вместо западния термин „политическа наука“. Намирам, че въпросът е по-скоро терминологичен, отколкото съдържателен, тъй като *Политология* (от старогръцки *πολιτικά/πολιτικός* — политика и *λόγος* — учение) означава политическа наука (учение). Още повече, че традицията, която е възприела наименованието „политология“, по-добре се вписва в класификацията на науките с други сродни обществени науки.

Развитието на политологията (политическата наука) и взаимният обмен с нейни гранични и близки социални науки доведе до формирането на редица интердисциплинарни (хибридни) научни области: политическа психология, политическа социология, политическа антропология, политическа философия, политическа география, публична администрация, политика и религия, политика и етноси, политика и бизнес и др. Тази нарастваща фрагментация на политическата наука в нейни производни дава основание на някои автори да въведат термина „**политически науки**“.

Ще завърша настоящата студия със забележителната мисъл на Макс Вебер от лекцията му „*Политиката като призвание*“:

„Политиката означава мъчително, бавно дълбаене в яки греди, извършено едновременно със страст и верен поглед... само този, който е уверен, че няма да се пречупи, ако от негова гледна точка светът се окаже твърде глупав или твърде подъл за това, което той иска да му предложи, този, който въпреки всичко би казал: „и все пак!“ – само той има „призванието на политик“¹³⁷.

¹ Вебер, М., *Политиката като призвание*, с. 104.

КЪМ ТЕОРИЯТА НА ПОЛИТИКАТА (ЗА ПОНЯТИЕТО, СМИСЪЛА И МЕТАМОРФОЗИТЕ НА ПОЛИТИКАТА)

Резюме:

На основата на анализа на различните интерпретации и дефиниции на политиката авторът достига до един съществен извод. Еднакво легитимно е да се дефинира политиката като разпределение на власт и ценности, като сфера на държавно управление, като ръководство на публична сфера (създаване на правила за функционирането на публичната сфера), като дейност, отнасяща се до публичните (обществените) дела и постигане на „общото благо“, като управление на неравенствата в обществото, като отношения на солидарност и противопоставяне на социални групи, като конфликтни отношения (разрешаване на конфликти), като превръщане на частния интерес във всеобщ...

В студията се дава отговор на следните въпроси: кой е основният въпрос на политиката; как да се обединят политиката и моралът; каква е зависимостта между политиката и правото. А тази зависимост е двустранна: от една страна, политиката в определено отношение е практическо осъществяване на правни норми, а, от друга, правната система се изгражда с решения на политическия законодател, с което се обяснява „инструменталният характер на правото“ (Юрген Хабермас). Правото стои между политиката и морала.

Специално внимание е отделено на функциите на призвания политик и държавника, както и на метаморфозите на политиката в началото на XXI век. Обосновава се идеята за реконструкция на публичната власт и държавата, за „пресъздаване на държавата“ (Дж. Стиглиц). Студията завършва с преглед на историческата еволюция на политологията като наука и академична дисциплина, имаща за предмет политиката, властта и държавното управление.

TOWARDS THE THEORY OF POLITICS (ABOUT THE CONCEPT, MEANING AND METAMORPHOSES OF POLITICS)

Abstract:

On the basis of analysis of different interpretations and definitions of the term politics, the author concludes: It is equally legitimate to define politics as allocation of power and values, as state government, as management of the public sphere (creating rules for the public sphere functioning), as activity related to public (social) affairs and achieving the „general welfare“, as management of inequalities in the society, as relations of solidarity and contradictions of social groups, as conflict relations (conflict solutions), as transformation of the private interest in public...

The study answers the following questions: who is the main issue of politics; how do politics and moral unite; what is the subordination between politics and law. This dependence is bipartite: on one side, politics in certain respect is practical realization of legal norms, on other, the legal system is build on decisions taken by the political legislator, therefore explaining the „instrumental character of law“ (Jurgen Habermas). So law is situated between the politics and moral.

A special attention is drawn to the functions of the vocational politician and statesman, as well as to the politics metamorphoses in the beginning of XXI century. The paper substantiates the idea for reconstruction of public power and state, for „recreation of state“ (J. Stieglitz). The study finishes with the historical evolution of political science as academic discipline and science, having an object for study politics, power and state government.